

1' ויקרא י"ט, י"ח ורש"י

ראש וראשון לכד מלכות שבין אדם לחבירו היא מלכות אופנת רעים. אלא- שפגרת המלכות באופן מצטיינות שצנע ביאור.

2' ספר המלכות לפרמב"ם עשה ר"ן

אם כי פרמב"ם פתח במלכות, ללאפוב' - בהמשך דבריו מפורש שפמלכות היא לרבות בקיום רלונן של פגולת, ושכל מה שבין אדם לרוב עמיתו ירוב עם לחבירו.

3' פרמב"ם פרק ו' דעות הלכה ט'

עם כן פתח פרמב"ם במלכות ללאפוב כל אחר מ'שארם כלפוב וכתב על זה עפ"כ לריק לספר בשבח ולחוס על מונן - שפיות ויש מלכות ללאפוב מניחא חייב לשבח אותו ולחוס על מונן - שצנן פאפוב פוב שצריכה באבתו ופגולתו כן שצנן רובה באבת עמיתו - ופסק המלכות פוב לפתכרד בקלון חבירו.

4' ספר החינוך מלכות רמ"ט

בחינוך מפורש שפמלכות היא לחמוט על פגולת ועל רכוש.

5' פירוש פרמב"ן לויקרא י"ט, י"ז, וטעם ואופנת... על ישראל וגו' ז'

פפוי מניחא של פרמב"ן פ"ה שפמלכות היא אפבה עני - שיש מלכות ללאפוב את פגולת באותה מדת שאובב את עמיתו - וכתב על זה שפוב דבר בלתי אפשרי, ושרבי עקבא דרש, חייך קודמים לח"י חבירי' - שבאופן מצטיינות כל אדם חייב לדאוב לרוב עמיתו יותר ממה שדאוב לאחרים, ולכן פירש פרמב"ן שפמלכות חייב שגריכה בפגולת בלתי באבת דבר באותה מדת שרובים בפגולתו.

וא"כ - פראשונם שלטו את פפירוש פפוט בואפבת לרעך כחוק' וראו את המלכות בעיקר לרבות בפגולתו של פגולת.

6' שבת ע"א ע"א, שוב מצשה בנכרי... זיל גנור', ומפרש"א חידושי אגדות ד"ה דעלק סנ

מפרש"א דייק מדברי הלל שציקר מה שפסוק מחייב למצשה פוב שלטו לעשות לחבירו את מה ששני עק - ופביא שכן תירעם פונתן בן אצ"א ע"א.

7' סו"ט עשין ט', ...לפתקם

בסו"ט מפורש כן שכתב מפרש"א - שפמלכות היא שלטו לעשות לזולת מה ששני עק.

8' פרמב"ם פרק י"ד אבד הלכה א'

פרמב"ם מנה כל מיני חסדים שאנן מלויים עליהם מדרבנן - וכתב שכולם בכלל ואפנת לרעך כחוק, ולכאורה פפוש פרמב"ם פוב מה שפמלכות מחייבת פוב למנוע מלעשות דבר מפריע לחבירי' - אבד לפגולת חסד עם פגולת פוב קיום של פמלכות. וא"כ, מלכות אפנת רעים יש בו מלכות חובית - דפיינ דעלק סנ לחברך לט תעביד, ומלכות קיומית - מלכות חסדים.

וצדין יש מקום לעמוד - למה מתבטאת התורה בלשון אפבה אם אין המלכות ללאפוב עני?

ופנה, בתורה מלין עז מלכות שפ"א לכאורה זהו למלכות אפנת רעים -

9' סו"ט י"ד ע"א, וינר רבי חננאל ברבי חנינאל דכתיב אחרי ד'... קבור מתיס'

אחרי ד' אלקים תלכו מחייב כל מיני מלכות חסדים.

10' ספרי דברים י"א, כ"ב, לעלכת בכל דרכיו... למצנפו'

לעלכת בדרכיו היא מלכות לעלכת בדרכי ד' - מדותיו יתברך חנן, רחום, וכו'.

11' ספר המלכות לפרמב"ם עשה ח'

מלכות הלכה בדרכיו מחייב שפ"ה רחמנן - ולכאורה לריק לומר ששתי המלכות מחייבים לחוס על אפוב ורכוש של פגולת - אלא שבאפנת' מחייב לרבות בפגולתו מחמת פדאפ על פגולת ופאפוב לו, ואילו לפלכת בדרכיו מחייב תיקון פמדות כדי לפגולתו לברא יתברך.

וא"כ - באפנת מחייב לחוס על אפוב ורכוש של פגולת ולרבות באבתו - מפני שאפובים אותו, וגוללת בדרכיו מחייב לפיות רחום וכו' מחמת פתשוקה לפגולתו לומר - ועל פי פכונן במצשה פחסד יקבע אינו מלכות מקיימים.

פרמב"ן פביא את דברי רבי אקיבא שבפועל, חייך קודמים לחיי חברך, ויש לזרק בליבון פענן דפולכב.

12 ב"מ ס"ב א"א, דכדתניא... לחיי חברך

בן פאורפ פ"י סבור שצ"ל שישתו שניפס א"ל שלכא יביא א"ל אחד לעיר וימותו שניפס (פרמב"ן למד - וכן פוא בספרא - שכך פירש בן פאורפ את וחי אחיך אחק ששניפס שויס) ור"ע פבין שדוקא אחק - אבול חייך קודמים.

13 פגפות רבי ירוחס פישל פארלכאוו דספר פנולות דרס"ט עש כ"פ, ובאנת... כר"ע

פרמב"מ דכא פביא את דינן של ר"ע ויש שרזים לומר שפולכב כבן פאורפ. (בגמ' פביאו את וחי אחיך מחוקר דדברי רבי אולעזר שרביט קלו"פ יולכא בד"יינס, ופחולקים על רבי אולעזר לריכס את וחי אחיך דדרשת רבי אקיבא - ורזים לומר שפיות ופולכב פיא כרבי אולעזר ממיכא אין מקור לדברי ר"ע.)

עס בנדריס מלינן סוביא פאוסקת בד"ן קדימת לריכס דלכריכפס של אחרים -

14 לנריס פ' א"ב, מציינן של בני פאיר... קודמת לחיי אחרים, ור"ן

פר"ן תלפ את יסוד פבר"יתא בדברי ר"ע, וכמו שחייך פפרטים קודמים לשל חברך כן פדין בצי"ר שחי תושבי קודמים לחייפס של תושבי צ"ר אחרת - ורבי יוסי שנתן קדימה לכביסתן מצל לח"י נפש של צ"ר אחרת סובר שלפס במניעת כביספ יש צ"ע נפש ודוחפ את חי' פנפש של בני צ"ר אחרת. (עס פדין פגפ דכא פביא פרמב"מ.)

15 שו"ת אחרות משפ חלק י"ד א' ס' קמ"פ, ופנפ פרמב"מ... אבול... פנולופ

ר' שניפ דמד שפפ פרמב"מ פגביל את מלות לדיקפ ב, פיתפ יד פנתן משעת מקורו בדברי רבי אקיבא ש, חייך קודמים.

16 ב"מ ד"ט א"א במשנפ, אבדתו... אבדתו קודמת, ול'... לדי' ככ', ורש"י

אם כי חייך קודמים - פדכא דלעלמין יותר מדאי תמיד ימכא סבפ שלכא דלעלמין חסד עס אחרים, וא"כ - על כל אחד לעשות חשבון נפש עד כמה נחוצים לו כל מה שפוא רז"ל לפשי' בגשמיות וכו' יוכל לדון כמה לתת לאחרים - בין מפונ, בין מלמנע, ובין במניחת פנפש.

דספר יד פקטנפ פגדיר את מלות אופנת רעים כמו שלמדנן -

17 ספר יד פקטנפ פ"פ מדע עש ע

ימלא תקן וְלֹא תַפְרֹאֲתֵנִי עִמָּךְ וְאַהֲבַת לְרַעְךָ כְּמִוֶּה אֲנִי יְהוָה :

ואלכנס

לעך כמך . ל' עקיבא זה כלל א גדול בתורה (ת"כ) :

2

מצוה ר"ו היא שצונו לאהוב קצתנו את קצתנו כאשר נאהב עצמנו ושתהיה אהבתו וחמלתו לאחיו כאהבתו וחמלתו לעצמו בטמונו ובנופו וכל מה שיהיה ברשותו אם ירצה אותו ארצה אני אותו וכל מה שארצה לעצמי ארצה לו כמותו . והוא אמרו יתעלה ואהבת לרעך כמך . (קדושים תס"ו , מדע הלכות דעות פ"ז) :

3

ג ימצוה על כל אדם לאהוב את כל אחד ואחד מישראל בנופו שנאמר ואהבת לרעך כמך [6] . לפיכך צריך לספר בשבחו ולחיים על מטנו כאשר הוא חס על מטנו עצמו ורוצה בכבוד עצמו . והמתכבד בקלון חבירו אין לו חלק לעולם הבא :

מצוה רמג
מצוות אהבת ישראל

2 (א) לאהוב כל אחד מישראל אהבת נפש, כלומר שנחמל על ישראל ועל ממונו כמו שאדם חומל על עצמו וממונו, שנאמר [ויקרא י"ט, י"ח] ואהבת לרעך כמוך. ואמרו זכרונם לברכה [שבת ל"א ע"א] דעלך סני לחברך לא תעביד. ואמרו בספרי, אמר רבי עקיבא זה כלל גדול בתורה, כלומר שהרבה מצוות שבתורה תלוין בכך, שהאהבת חברו כנפשו לא יגוב ממונו ולא ינאף את אשתו ולא יונהו בממונו ולא בדבריהם ולא יסיג גבולו ולא יזיק לו בשום צד. וכן כמה מצוות אחרות תלויות בזה, ידוע² הדבר לכל בן דעת.

שורש המצוה ידוע, כי כמו שיעשה הוא בחבירו כן יעשה חבירו בו, וכזה יהיה שלום בין חבריות. ודיני מצוה זו כלולים הם בתוך המצוה, שכלל הכל הוא שיתנהג האדם עם חבריו כמו שיתנהג עם עצמו, לשמור ממונו ולהרחיק ממונו כל נזק, ואם יספר עליו דברים יספרם לשבח ויחוס על כבודו ולא יחבד בקלונו, וכמו שאמרו זכרונם לברכה

[ירושלמי חגיגה פ"ב ה"א] (ב) המתכבד בקלון חבירו אין לו חלק לעולם הבא. והמתנהג עם חבריו דרך אהבה ושלום ורעות ומבקש תועלתם ושמח בטובם, עליו הכתוב אומר [ישעיהו מ"ט, ג'] ישראל אשר כך אתפאר.

ונוהגת מצוה זו בכל מקום ובכל זמן. ועובר עליה ולא נזהר בממון חברו לשומרו, וכל שכן אם הזיק אותו בממונו או עזרו בשום דבר לדעת, ביטל עשה זה, מלבד החיוב שבו לפי הענין שהזיקו כמו שמפורש במקלות.

וטעם ואהבת לרעך כמוך, הפלגה, כי לא יקבל לב האדם שיהיה את חברו פאהקתו את נפשו. ועוד, שקבר בא רבי עקיבא ולמד: תייד קודמין לחיי חברך (ב"מ סב.). אלא מצות התורה שיהיה חברו בקל ענין פאשר יאהב את נפשו בקל הטוב. ויתכן בעבור שלא אמר "ואהבת את רעך כמוך", והשנה אותם במלת לרעך, וכן: ואהבת לו כמוך (פסוק לד) דגר, שיהיה פרושו להשוות אהבת שניהם בדיעתו, כי פעמים רבים שיהיה אדם את רעהו בדיברים ידועים, להיטיבו בעשר ולא בחקמה וכיוצא בזה, ואם יהיה אוהבו בכל, יחפץ שיהיה רעהו האהוב לו בעשר ובנקסים וקבודת וקבדעת ובחקמה, ולא שישוה אליו, אכל יהיה חפץ בלבו לעולם שיהיה הוא יותר ממנו בקל טובה, ויצנה הקטוב שלא תהיה פחיתות הקנאה הזאת בלבו, אכל יאהב ברבות הטובה לחברו פאשר אדם עושה לנפשו, ולא יתן שעורין פאהקה. ועל כן אמר ביהונתן (שמואל א' כ יז): כי אהבת נפשו אהבו, בעבור שהסיר מידת הקנאה מלבו ואמר (שם כג יז): ואתה תמלך על ישראל וגו'.

שוב מעשה בנכרי אחד שבא לפני שמאי א"ל גיירני ע"מ שתלמדני כל התורה כולה כשאני עומד על רגל אחת דחפו באמת הבנין שבידי בא לפני הלל* גייריה אמר לו דעלך סני לחברך לא תעביד זו היא כל התורה כולה ואידך פירושה הוא זיל גמור:

ואמר רבאל למדו דעלך סני לחברך לא ט'. והייט דחביב בתורה ואהבת לרעך כחוק וגו' ויש לעיין בזה גם שאמר ליה גלשון תרגום דין הכי לשנים או בירושלמי חכל תקום אחזי שינה לומר לו גלשון שלילה דעלך סני ט' דתרגום מלישאל דקרא הלל וזרמיה לחברך טווחן כתיב וי"ל דתשמע ליה דקרא לא חירי אלא כתיב הוי גוונא בליח דנביה לא תקום ולא חטור כתיב ופלה קאי ואהבת לרעך וגו' שלא חטעה לו רעה חכל דסני לך ט' אכל לגבי לעשה לו טובה לא קאמר ואהבת לרעך כחוק כדאמרינן חדיך קודמת לחי אחיך וכן מוכיחין דברי חיי עשו דרוביק:

להתנהג עם חברו כאשר (יראה) [ירמיה] שממירו מתנהג עמו שנאמר (ויקרא י"ט, י"ח) ואהבת לרעך כמוך. סה"מ מ"ע רו - יראים רכד (לח) - סמ"ק ח - חיעך רמג.

מצוה ואהבת לרעך כמוך כללו של דבר דעלך סני לחברך לא תעביד כדאיתא במסכת שבת בפרק שני (ל"א, ב) ובירושלמי דנדרים (פ"ט ה"ג) גרס מי שיושב ומחתך בשר והכה ידו בסכין וכי תחזור ידו ותכה ידו להנקה,

8 **א מצות עשה של דבריהם לבקר חולים. ולנחם אכלים. ולהוציא המת. ולהכניס הכלה.**

וללוות האורחים. ולהתעסק בכל צרכי הקבורה. לשאת על הכתף. ולילך לפניו ולספור ולחפור ולקבור. וכן לשמח הכלה והחתן. ולסעודם בכל צרכיהם. ואלו הן נמילות חסדים שבנופו שאין להם שיעור. אע"פ שכל מצות אלו מדבריהם תרי הן בכלל ואהבת לרעך כמוך. כל הדברים שאתה רוצה שיעשו אותם לך אחרים. עשה אתה אותן לאחיד בתורה ובמצות:

9 ואמר רבי חסא ברבי תינא (8) מאי דכתיב 'אחיד ה' אלהים תלכו וכי אפשר לו לאדם להלך אחר שכינה והלא כבר נאמר 'כי ה' אלהיך אש אוכלה הוא 'אלא להלך אחר מזוהי של הקב"ה מה הוא מלביש עה"ס דהריב 'ויעש ה' אלהים לאדם ולאשתו כינה עור וילבישם אף אתה הלבש עה"ס הקב"ה ביקר חולים דכתיב 'וידא אלו ה' סאלמי ממרא אף אתה בקר חלים הקב"ה נחם אכלים דכתיב 'ויהי אחיד מה אכרס ויברך אלהים את יצחק בנו אף איה נחם אבליס הקב"ה קבר מצוס דהריב 'ויסבר ארתו בניא אף אתה קבר מצוס:

10 ללכת בכל דרכיו, אלו דרכי הקב"ה שנא' (שמות לג) ה' אל רחום וחנון ארך אפים ורב חסד ואמת נוצר חסד לאלפים נישא עון ופשע והטאה ונקמה, ואומר (ויאל ג) כל אשר יקרא בשם ה' ימלט. וכי האריך אפשר לו לאדם ליקרא בשמו של הקב"ה אלא מה המקום נקרא רחום וחנון אף אתה הוי רחום וחנון ועשה סתנת חנם לכל. מה הקב"ה נקרא צדיק שנא' (תהלים קמו) צדיק ה' בכל דרכיו וחסידו בכל מעשיו אף אתה הוי צדיק. הקב"ה נקרא חסיד שנא' וחסידו בכל מעשיו אף אתה הוי חסיד לכך נאמר כל אשר יקרא בשם ה' ימלט ואומר (ישעי מג) כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו ואומר (שטי טו) כל פעל ה' למענהו:

11 **מצות ח היא שצונו להדמות בו יתעלה כפי היכולת**

והוא אמרו והלכת בדרכיו. וכבר נכפל זה הצווי ואמר ללכת בכל דרכיו ובא בפירוש (סוטה י"ד) מה הקב"ה נקרא חנון אף אתה חנון מה הקב"ה נקרא רחום אף אתה חנון מה הקב"ה נקרא חסיד אף אתה חסיד. וכבר נכפל זה הענין בלשון אחר ואמר אחרי ה' תלכו ובא בפירוש שרצה לומר ההדמות בפעולותיו הטובות והמדות הנכבדות שיתואר בהם האל יתעלה על צד המשל יתעלה על הכל עילוי רב. (בפסח וסוסי כי תכל, מדע סלמס דעות):

12 לכרתניא שנים שהיו מהלכין בדרך

וביד אחד מהן קיתון של מים אם שותין שניהם מתים ואם שותה אחד מהן מגיע לישוב דרש בן פמורא מוטב שישתו שניהם וימותו ואל יראה אחד מהם במיחתו של חבירו עד שבא ר' עקיבא ולימד וחי אחריך *עמד חיך קדמים לחיי חבירך

13 ובאמת הרמזים והסמ"ג והטור לא הביאו הך דינא דר"ע. וכבר כתבו קלם אחרונים ז"ל דטעמם משום דלדידן דקיי"ל כר"א דרביא קולא יולא דזייניס לא קיי"ל כר"ע.

14 *מעין של בני העיר חיהו וחי אחרים חיהו קדמין לחיי אחרים בהמתם] ובהמת אחרים בהמתם] קדמת לבהמת אחרים כביסתן וכביסת אחרים כביסתן קדמת לכביסת חיי אחרים וכביסתן חיי אחרים קדמין לכביסתן רבי יוסי אומר כביסתן קדמת לחיי אחרים

מעין של בני העיר. היולא בעיר חיהו וחי אחרים חיהו קדמין נמי אחרים שלם איט מספיק לשמיים כולן שמייתן קדמת דמיהו קדמין מדדמיתן כריס פרק לחיכו נעך (כ"מ סב) מדמיתן ניקול סו וחי לחיך מעך בהמתן ובהמת אחרים בהמתן קדמת. אם איט מספיק לבהמתן סלך כביסתן וכביסת אחרים. כביסת נגיהו: חיי אחרים וכביסתן. נני עיר אחרת לריכין אוחו לשמייתן ונני אוחה העיר לכביסתן נלכד חיי אחרים קדמין נני עיר אחרת קדמין לשמייתן מפני שם כן חיי נפש מה שאין כן כביסתה: רבי יוסי אומר כביסתן של אותה העיר קדמת לשמייתן של בני עיר אחרת. דסביחא ליה לרבי יוסי דמיתעם כביסת איהא נערה טונא חיי נפש הוא:

15 והנה הרמב"ם רפ"ז ממ"ע כתב מ"ע ליתן צדקה אם היתה יד הנותן משגת. משמע שהוא תנאי בחיוב המצוה ולא כשאר המצוות שג"כ הוא רק כשיש לו ולא נקט תנאי זה משום דבכל המצוות החיוב עליו הוא בכל אופן רק שהוא אנוס מלקיים ואף ביטול לקיים בהוצאה יותר מחומש שפטור כדאיתא בסי' תרנ"ו הוא משום דסך גדול כזה מחשיבו לאנוס לענין עשה. או דלא חייבתו תורה לקיים חיובו ביותר מחומש אף שהוא חייב והוא כעין הא דמסדרין לבע"ח שאף שהוא עדין חייב מ"מ מסדרין ואינו משלם.

אבל בצדקה הוא תנאי בהחיוב דרק כשמשגת ידו נאמר מצות צדקה. והוא למה דבארתי כר"ע ולא כבן פטורא וממילא אין טעם לחייבו למות ולא לעבור ונמצא שנקט הרמב"ם דין דר"ע. ופשוט שתנאי זה הוא מקרא דוחי אחיך עמך וכדמסיק שם הרמב"ם קרא זה ויהיה כוונתו לתנאי דידו משגת. וכן במנין המצוות כתב ליתן צדקה כמסת ידו משמע שהוא תנאי בחיוב ולא לשעורא שלא שייך למינקט שעור בשם המצוה.

גמ' פנא סני מילי . דשלו קודם : לא

16

מתני' *אברתו ואברת אביו אברתו קודמת אברתו ואברת רבו שלו קודם

יפס כן אביו. והוא מן טעוה: כל סמקיים בעלמו כן. אף על פי שלא הצילו עליו הכסוב יש לאדם ליכנס לפניו משורת הדין ולא לדקוק עלי קודם אם לא בהפסד מוכח ואם תמיד מדקוק פורק מעליו טול ג"ח ולדקה וסוף ש"טנרך לכריות:

גמ' פנא דני מילי *אמר רב יהודה אמר רב אבר קרא אפס כי לא יהיה בך אביון *שליך קודם לשל כל אדם ואמר רב יהודה אמר רב *כל הבקיים בעצמו כן סוף בא לידי כן :

עשה ג

17

לאהוב את רעים שנאמר ואהבת לרעך כמוך :

(ג) מצוה על כל אדם לאהוב את כל אחד ואחד מישראל כגופו. שנאמר ואהבת לרעך כמוך. לפיכך צריך לספר בשבחם ולחום על ממונו. כאשר הוא חס על מנוון עצמו ורוצה בכבוד עצמו. ואהבתו וחמלתו על חבירו כאהבתו וחמלתו על עצמו. ומצדק תועלתו ושמה צטובתו ומיאר צרתו. ודצורו עמו תמיד בנחת דרך חיבה וכבוד. אבל כל החיוב של זאת המצוה הוא באופן שלא יגיע צו מק לאהוב מפני זאת האהבה. ושלא יצטרך להניח מלאכתו מפני עשית מלאכת חבירו. כי כבר בא ר' עקיבא ולימד חייך קודמת לחיי חבירך. ואף אין החיוב שיאהבהו כאהבתו את נפשו. ולעסוק ולטרוח עבורו כמו שהוא עוסק וטורח בשביל עצמו. כי לא יקבלה לב האדם. אלא צוהה התורה לאהוב את חבירו אף אם יהיה מושפע בכל הטוב יותר ממנו. ושלא תהיה שום פחיתות קנאה בלבו על זה. כי אם לאהוב שיזכה חבירו בכל הטוב כאשר אהב עצמו לזכות בכל הטוב. וכל העיקר של זאת המצוה הוא על השלילות לשלול מחבירו כל הרע והמק והקנאה. וכך אמרו חכמים בפירוש זאת המצוה. כללו של דבר דעלך סני לחברך לא תעמיד.